

Personenregister *Edda & Thora* (2022)

- Abélard, Pierre 200
Adalbert van Praag 181
Adam van Bremen 175
Adama van Scheltema, F. 66
Adwaïta, zie: Dèr Mouw, J.A.
Aeschylus 149
Althaus, Paul 129
Ambrosius van Milaan 119
Anselmus van Canterbury 214
Aristoteles 66
Arius 195
Arndt, Ernst Moritz 125
Augustinus, Aurelianus 216
Baeck, Leo 91 114 160
Baetke, Walter 29 31 48 76 104v. 109 111 155
158 166 168v. 192 221
Ball, Hugo 123 181
Bartels, J. 95 198
Barth, Karl 71 91 116 144 146 200 202 209
Bauer, Albert 107
Bäumler, Alfred 150
Beethoven, Ludwig von 5
Berdjajew, Nikolai 33
Bergmann, Ernst 213
Bernanos, Georges 130
Bertholet, Alfred 27 102 141
Bethmann Hollweg, Theobald von 129
Binding, Rudolf G. 130 214
Bismarck, Otto von 40 88 128v.
Bloch, Ernst 67 190
Blüher, Hans 97 128 133v. 191
Blunck, Hans Friedrich 198
Boerhaave, Herman 10
Böhl, F.M.Th de Liagre 35
Böhm, Wilhelm 125
Böhme, Jakob 207
Bolland, G.J.P.J. 65v. 175
Bölsche, Wilhelm 42 186
Bonifatius 192
Bonus, Arthur 186 205
Boor, Helmut de 16
Braun, Harald 130
Braunschweiger, Heinrich 26 32
Breit, Herbert 119
Breuer, Isaac 133
Brod, Max 190 211
Brunner, Constantin 32 219
Bruno von Querfurt 181
Buber, Martin 11 24v. 34 51 60 62v. 73 87 90
92 101 113 120 144 146 159 202 212
Burckhardt, Jacob 102 128
Burdach, Konrad 196
Cassirer, Ernst 45
Cézanne, Paul 10
Chamberlain, Houston Stewart 59 86 123 135
150 190 200
Chantepie de la Saussaye, Daniël 148
Cicero, Marcus Tullius 121 176
Cock, Hendrik de 113
Cohen, Hermann 15 39 58 73 86 118vv. 184
211
Cölln, Detlef 95
Cyprianus 119
Czech-Jochberg, Erich 135
Dahn, Felix 78 81 100v. 109 138v. 181 195 201
Dante Alighieri 130
Däubler, Theodor 198
Daudet, Léon 22
Degkwitz, Rudolf 109
Delekat, Friedrich 212
Delitzsch, Franz 62
Delitzsch, Friedrich 14
Dèr Mouw, J.A. (Adwaïta) 39 65 172v. 187
Dewing, H.B. 106
Diederichs, Eugen 16
Dillmann, August 62 143 148
Dilthey, Wilhelm 206
Dinter, Arthur 213
Diocletianus (keizer) 218
Dionysios Areopagita 195
Dostojevski, Fjodor 9v. 182
Drumont, Edouard 86 129
Duhm, Bernhard 64
Duns Scotus (Eriugena) 68 195
Duse, Eleonora 10
Eckhart (Meister) 5 213
Edelkoort, A.H. 25
Ehrenberg, Hans 71
Eichendorff, Joseph von 41
Eichrodt, Walter 37v. 61 63v. 91 143 174
Emants, Marcellus 138v.
Erasmus, Desiderius 208
Erbt, Wilhelm 134
Eriugena, zie Duns Scotus (Eriugena)
Ermin (Hermann) 128 141 158 169 194 197
Ernst, Paul 109 132
Evola, Julius 3 13 104 196 214vv.
Feuerbach, Ludwig 23 205
Fichte, Johann Gottlieb 39 69 71 125 206 212
Fischer, Kuno 66
Flake, Otto 37 51 177
Fontane, Theodor 164v.

Forberg, Friedrich Karl 212
 France, Anatole 139
 Franco, Francisco 10
 Frederik de Grote 113 128v. 183
 Frenssen, Gustav 199
 Freud, Sigmund 45
 Freund, Michael 180
 Frey, Arthur 69 93 217
 Friedrich II (keizer) 183 197
 Friedrich, Caspar David 38
 Fustel de Coulanges, Numa Denis 8
 Gall, August von 38
 Gandhi (Mahatma) 9
 Geibel, Emanuel 188
 Genchi, Kato 221
 Génestet, P.A. de 213
 Genzmer, Felix 28 108
 George, Stefan 8v. 199 222
 Goebbels, Joseph 126
 Goethe, Johann Wolfgang (von) 5v. 14 34 41
 65 95 123 131 139 146 185 193 208
 Gogarten, Friedrich 61
 Gogh, Vincent van 10
 Golther, Wolfgang 196
 Grieg, Edvard 137
 Grimm, Jakob 41 78
 Grimm, Wilhelm 78
 Grimmelshausen, Hans Jakob Christoffel von
 152
 Groen van Prinsterer, Guillaume 129
 Groos, Helmut 67 186 209
 Grundmann, Walter 120
 Gunkel, Hermann 33 116v.
 Günther, Hans F.K. 26 104 121 185 214
 Haas, Hans 27 140
 Haeckel, Ernst 186
 Haecker, Theodor 37 121 136 152 161 214 218
 Halevi, Jehuda 162
 Hamann, Johann Georg 16v.
 Harder, Hermann 74 77 135 168 217
 Harnack, Adolf von 196
 Hartmann, Eduard (von) 68 143
 Hauer, Wilhelm 11 74 93 205
 Hebbel, Friedrich 95v. 124 169 195
 Hefele, Hermann 218
 Hegel, Georg W.F. 57 65-69 72 94 115 128v.
 207vv.
 Heidegger, Martin 98v. 124
 Heine, Heinrich 190
 Helgi de Magere (Eyvindarson) 192
 Hellingrath, Norbert von 189
 Hempel, Johannes 119
 Heraclitus 66 188 195
 Hermann (zie Ermin)
 Herwegen, Ildefons 218
 Hesse, Hermann 65 123
 Hielscher, Friedrich 12 19 21 23 40 48 52 70 96
 127v. 130 132vv. 158 169v. 183 195-198 202
 211 219
 Himmler, Heinrich 20
 Hirsch, Emanuel 184
 Hirsch, Paul 107
 Hitler, Adolf 4v. 22 121 131 135 141
 Hölderlin, Friedrich 8 125 189v. 203
 Holl, Karl 198
 Holtom, D.G. 221
 Huxley, H.M. 185
 Ibsen, Henrik 137 186 211
 Jacob, Benno 35
 Janeff, Janko 3 12 15 32 36 42v. 54 63 94 97vv.
 118 123 134 152v. 162 171 189v. 203 207 210
 212 214v.
 Jaspers, Karl 192
 Jensma, Goffe 20
 Jeremias, Alfred 190
 Jordanes 106
 Julianus Apostata (keizer) 218
 Jung, Carl Gustav 26
 Jünger, Ernst 123 126v. 130 132v. 154 163 177
 Jünger, Friedrich Georg 163
 Justinianus I (keizer) 106
 Kainz, Josef 10
 Kant, Immanuel 71v. 115 206 213
 Karel de Grote 180
 Kassner, Rudolf 39 61 86 90 94 124vv. 132 135
 148 150-153 179 184
 Keller, Gottfried 152
 Keyserling, Hermann 9 11 153 202
 Kierkegaard, Søren 121 203 212
 Klages, Ludwig 71
 Kleist, Heinrich von 96 164 171 180
 Köberle, Justus 146
 Kommerell, Max 131
 Köne, J.R. 194
 Konrad, Joachim 26 221
 Kraemer, Hendrik 180
 Kretschmar, Ernst 26
 Kriek, Ernst 197
 Kröger, Matthias 198
 Kummer, Bernhard 80 189
 Lagarde, Paul de 182v. 205
 Langewiesche, Wilhelm: zie Planegg
 Lasson, Georg 129

Leeuw, Gerardus van der 34 75 82 141 170 178
 Lehmann, Edvard 27 140
 Lensing, Elise 124
 Lessing, Gotthold Ephraim 192
 Leutheuser, Julius 22
 Liagre Böhl: zie Böhl
 Lichtenberg, Georg Christoph 152
 Ligten, Alex van 21
 Lodewijk XIV 197
 Lohmann, H.-E. 107
 Lucanus, Marcus Annaeus 14
 Ludendorff, Erich 109 123 127 129 206
 Ludwig, Emil 40
 Ludwig, Renate 180
 Luther, Martin 8 22 25 58 70 87 94 121 170 182 191 196vv. 209 216
 Macpherson James 41
 Mahler, Gustav 10
 Maimonides, Mozes 32
 Mann, Thomas 9 60 129 165
 Maritain, Jacques 136
 Marsman, Hendrik 220 222
 Martens, Wilhelm 106
 Massis, Henri 25 191 196 200 221
 Masson-Oursel, Paul 25
 Maurras, Charles 8 10 22
 Mauthner, Fritz 187
 Mechthild von Magdeburg 53
 Michelet, Victor-Émile 196
 Moenius, Georg 200
 Moltke, Helmuth von 134
 Morgenstern, Christian 17
 Mörike, Eduard 41
 Müller, Hans Michael 123 128
 Münchhausen, Börries von 123
 Münzer, Thomas 22 183
 Mussolini, Benito 10 126
 Nadler, Joseph 9 42 96 155 199
 Natorp, Paul 11 70
 Neckel, Gustav 23 155 158 170 201
 Newman, Henry 121
 Niekisch, Ernst 6
 Nietzsche, Friedrich 8 11 23 40 61 68 70 72 92 111 115 121-123 125 130 133 150vv. 159 162 176 184 186v. 189 191 194vv. 198-201 203v. 206-209 213 216
 Nijen Twilhaar, Jan 194
 Ninck, Martin 28vv. 46v. 49vv. 54 74 76-81 83 108 156 158 170 175v. 192
 Orlik, Axel 82 108 168
 Ortega y Gasset, José 13
 Otto, Walter F. 39
 Pannwitz, Rudolf 53 150 177
 Pascal, Blaise 44
 Paschasius Radbertus 175
 Paul, Jean 152
 Petras, Otto 123
 Philo van Alexandrië 112
 Pieper, Josef 119 149 175
 Planegg (Wilhelm Langewiesche) 41
 Plato 14 16 189
 Plautus, T.M. 123
 Procopius van Caesarea 106
 Proksch, Otto 88
 Proudhon, Pierre-Joseph 137
 Quintilianus, Marcus Fabius 215
 Raabe, Wilhelm 155
 Rad, Gerhard von 160v.
 Rau, Reinhold 107
 Rauschnig, Hermann 3 6 8 71 110 127 135 154
 Rembrandt (van Rijn) 14 131
 Renan, Ernest 41 187 204
 Rickert, Heinrich 71
 Riemens, Johannes 208
 Rilke, Rainer Maria 39 95 197
 Rimbaud, Arthur 68 207
 Robakidse, Grigol 152
 Robespierre, Maximilien de 8
 Roland Holst, Adriaan 41
 Roland Holst, Henriëtte 67
 Rosenberg, Alfred 4 132 188 205 218
 Rosenzweig, Franz 21 25 33v. 36v. 44v. 51 59 62 73 92 144 146 159 161v. 172 204 211 221
 Rougemont, Denis de 133
 Rousseau, Jean-Jacques 8 39
 Sachsse, Eduard 91
 Salditt, Maria 67
 Sampimon, Frits (D.F.H.) 3
 Samuel, Maurice 203
 Savonarola, Girolamo 8
 Scheler, Max 69 124 202
 Schelling, Friedrich von 55 67 69 125 186
 Scheuner-Bern, Dora 116
 Schiller, Friedrich 14 71 178 206v.
 Schlegel, August Wilhelm 193
 Schlegel, Friedrich 193
 Schlegel-Mendelssohn, Dorothea 190
 Schleiermacher, Friedrich 93 196
 Schlund, Erhard 200
 Schmidhauser, Julius 218
 Schmidkunz, Walter 41
 Schmidt, Karl Ludwig 212

Schmitt, Carl 127
 Schnepel, Erich 180
 Scholl, Hans en Sophie 121
 Scholten, Jan Hendrik 148
 Schopenhauer, Arthur 24 68 96 164 184 198
 213
 Schrempf, Christian 186 203 216
 Schröder, Franz Rolf 22
 Schubert, Hans von 192
 Schwar(t)z, F.L.W. 54 192
 Schweitzer, Albert 163
 Scott, Walter 41
 Scotus Eriugena, zie Duns Scotus (Eriugena)
 Senden, G.H. van 18v. 30 40 60 72 205
 Shakespeare, William 131
 Simmel, Georg 11 206
 Simrock, Karl 18 108 192
 Singer, Kurt 16
 Snorri Sturluson 18 50 102 166 170 176v.
 Socrates 189 195
 Soergel, Albert 26
 Sorel, George 154
 Spee, Friedrich 194
 Spengler, Oswald 9 15 26 52 125 176
 Spiero, Heinrich 95
 Spinoza, Baruch de 14 32 37 39 66 106
 Spitta, (Carl Johann) Philipp 208
 Spitteler, Carl (C.F. Tandem) 26 91 94 102 126
 Stapel, Wilhelm 122 128 135v. 191
 Stärk, Willy 174
 Steiger, Alfons 200
 Steinhausen, Hermann 163
 Steinheim, S.L. 64 112 222
 Stendhal 211
 Stirner, Max 23
 Strauß, David Friedrich 66
 Susman, Margarete 175 189
 Tacitus, Publius Cornelius 106 111 202
 Tagore, Rabindranath 9
 Tandem, C.F.: zie Spitteler, Carl
 Taube, Otto von 14
 Teusch, Joseph 197
 Theodorik de Grote 195
 Tillich, Paul 12 70 174 209 213
 Tirpitz, Alfred von 129
 Tolstoi, Lev 10
 Traue, Georg 8 30 157 167
 Treitschke, Heinrich von 129 153
 Trenker, Luis 41
 Troeltsch, Ernst 196
 Uhland, Ludwig 49v.
 Urban, Rudolf 22
 Vaihinger, Hans 212
 Valéry, Paul 13 24
 Veh, Otto 106
 Vergilius 121
 Vermeulen, Corinna 106
 Vilmar, August 195
 Vischer, F.Th. 91
 Vischer, Wilhelm 55
 Volkelt, Johannes 91
 Volz, Paul 91
 Vredendaal, Jaap van 192 194
 Vries, Jan de 18 27 167
 Vriezen, Th.C. 36
 Wagner, Richard 5 10 18 31 190
 Walther von der Vogelweide 41
 Weber, Ernst 102
 Weininger, Otto 45
 Weiß, Joseph 66
 Widukind van Corvey 107
 Wilhelm II 190 200
 Wirth, Herman 19v. 52vv. 74 155 182 198 201
 219
 Wolf, J.W. (Johann Wilhelm) 28 192
 Wolfskehl, Karl 11
 Wolzogen, Hans von 18v. 76 108 157
 Wünsche, August 61
 Ziegler, Leopold 19 30 68 72v. 76 110 126 141
 150 177v. 184 186v. 197 208 215
 Zweig, Stefan 164

Bijbelplaatsenregister *Edda en Thora* (2022)

Genesis 1	169	Numeri 23: 23	85
Genesis 1: 1-5	31	Deuteronomium 3: 24	58
Genesis 1: 2	32, 56, 85, 152	Deuteronomium 4: 7	58
Genesis 1: 6vv.	37	Deuteronomium 4: 19	34
Genesis 1: 12	107	Deuteronomium 5: 14	115
Genesis 1: 14	35	Deuteronomium 6: 4	114, 148
Genesis 1: 16vv.	34	Deuteronomium 6: 5	173
Genesis 2	36	Deuteronomium 6: 21v.	59
Genesis 2: 2	55	Deuteronomium 7: 2vv.	144
Genesis 2: 4a	35	Deuteronomium 7: 6	85
Genesis 2: 8	36	Deuteronomium 7: 7v.	144
Genesis 3: 5	200	Deuteronomium 9: 26	59
Genesis 3: 24	36	Deuteronomium 10: 18v.	115
Genesis 5	84	Deuteronomium 14: 2	85
Genesis 6	55v.	Deuteronomium 24: 14, 17	115
Genesis 6: 3	84	Deuteronomium 26: 8	59
Genesis 6: 5-7	55	Deuteronomium 26: 18vv.	85
Genesis 8	34	Deuteronomium 29: 16	54
Genesis 9: 2	55	Deuteronomium 29: 26	58
Genesis 9: 9vv.	89	Deuteronomium 29: 29	73
Genesis 9: 17	163	Deuteronomium 30: 11vv.	161v.
Genesis 11	119	Deuteronomium 32: 4	59, 85
Genesis 11: 1-9	116	Deuteronomium 32: 8v.	37
Genesis 11: 9	90	Deuteronomium 32: 11v.	59
Genesis 11: 31	112	Deuteronomium 32: 12, 16	58
Genesis 14: 19, 22	55	Deuteronomium 32: 27	34
Genesis 15: 6	112	Jozua 7: 9	34
Genesis 22	112	Jozua 10: 12	60
Genesis 25: 23	61	Jozua 22: 22	38
Genesis 28: 14	60	Jozua 24: 15	218
Genesis 32: 26vv.	92	Richteren	112v.
Genesis 34: 7	112	Richteren 5	56
Genesis 50: 20	60	Richteren 5: 20	60
Exodus 3: 14	38, 69	Richteren 8: 32	160
Exodus 19: 6	85	1 Samuël 17: 45v.	114
Exodus 20: 5	86	2 Samuël 13: 12	112
Exodus 24: 15v.	37	2 Samuël 14: 13v.	159
Exodus 32: 32	85	2 Samuël 19: 34vv.	114
Exodus 33: 18vv.	37	2 Samuël 24: 1	143
Exodus 34: 6vv.	86, 143	1 Koningen 18: 21	218
Numeri 14: 13	34	1 Koningen 19: 11vv.	73
Numeri 14: 21	34	1 Koningen 19: 18	221
Numeri 22: 22, 32	143	2 Koningen 19: 21-28	146v.
Numeri 23: 9	174	1 Kronieken 21: 1	143
Numeri 23: 19v.	85	1 Kronieken 23: 1	160
Numeri 23: 21	174	Job 3: 8	57
		Job 7: 12	57
		Job 9: 13	57

Job 14: 21	159	Psalms 92: 13-16	149
Job 26: 12	57	Psalms 94: 2	157
Job 36: 26	34	Psalms 96: 1, 9	58
Job 38-40	35	Psalms 97: 9	58
Job 38: 10vv.	57	Psalms 99: 8	86
Job 42: 8b	118	Psalms 104	34
Psalms 2	34	Psalms 104: 6-9	33v.
Psalms 2: 1	145	Psalms 104: 6-7	34
Psalms 6: 6	159	Psalms 104: 7	39
Psalms 8	174	Psalms 104: 21-23	142
Psalms 16: 10	160	Psalms 104: 26	57
Psalms 16: 11	160	Psalms 104: 29v.	89
Psalms 18	113	Psalms 104: 32-35	63
Psalms 19: 8-11	116	Psalms 106: 8	34
Psalms 23: 4	97	Psalms 115: 18	159v.
Psalms 29: 1-4a, 8-10	90	Psalms 119: 91	55
Psalms 29: 3	89	Psalms 136	171
Psalms 33: 9	34	Psalms 145: 17v.	89
Psalms 37: 11	117	Psalms 146: 2	159
Psalms 46: 6	174	Psalms 147: 20	222
Psalms 49	84	Spreuken 8	35, 133
Psalms 50: 1	38	Spreuken 14: 21, 31	120
Psalms 60: 14	113	Spreuken 17: 5	120
Psalms 68: 5	59	Spreuken 19: 17	120
Psalms 72	63	Spreuken 22: 16	120
Psalms 72: 18vv.	174	Spreuken 28: 27	120
Psalms 73	148	Prediker 1: 4	55
Psalms 73: 23a	161	Prediker 1: 10	64
Psalms 73: 26	160	Prediker 7: 16	14
Psalms 74: 14	57	Hooglied 8: 6	161, 173
Psalms 74: 20	115	Jesaja 2: 20	189
Psalms 76: 13	84	Jesaja 4: 3	85
Psalms 82: 1	58, 117	Jesaja 6: 3	38
Psalms 82: 6v.	117	Jesaja 7: 3	221
Psalms 82: 7	90	Jesaja 8: 8	174
Psalms 85: 11	172	Jesaja 9: 7	149
Psalms 87: 4	57	Jesaja 10: 21	221
Psalms 87: 6	85	Jesaja 11: 9	175
Psalms 89	55	Jesaja 14: 9vv.	159
Psalms 89: 11	57	Jesaja 14: 12	143
Psalms 89: 13	58	Jesaja 19: 24v.	222
Psalms 90	34, 160	Jesaja 24: 5v.	62
Psalms 90: 2	172	Jesaja 25: 6vv.	58
Psalms 90: 3	84	Jesaja 25: 6	175
Psalms 90: 5-7	89	Jesaja 26: 9	87
Psalms 90: 14-17	89	Jesaja 27: 1	57
Psalms 92	149	Jesaja 30: 7	57
Psalms 92: 5-8	58	Jesaja 38: 18	159

Jesaja 38: 19	178	Daniël 7: 7vv.	171v.
Jesaja 40: 6vv.	83	Daniël 12: 3	160
Jesaja 40: 15vv.	90	Hosea 6: 1vv.	178
Jesaja 40: 15	43	Hosea 11: 1	113
Jesaja 40: 16	90	Amos 3: 2	87
Jesaja 40: 26	37	Amos 3: 7	88
Jesaja 42: 3	118	Amos 5: 14	174
Jesaja 42: 19	118	Micha 3: 6vv.	85
Jesaja 49: 3, 5-7	118	Micha 3: 11	174
Jesaja 51: 5	87	Micha 4: 2	149
Jesaja 51: 9vv.	55, 57	Micha 5: 1	197
Jesaja 52: 7	172	Micha 6: 8	114
Jesaja 53: 10	99	Nahum 1: 4	34
Jesaja 55: 8-11	64	Zacharia 8: 23	204
Jesaja 56: 7	204	Zacharia 12: 10	179v.
Jeremia 9: 5	83	Zacharia 13: 2	143
Jeremia 11: 7	59	Zacharia 14: 9	149
Jeremia 23: 23	34		
Jeremia 27: 5	58	<i>Tobit</i> 5: 24	193
Jeremia 31: 3	85	<i>1 Henoch</i> 58: 3	160
Jeremia 31: 20	59	<i>1 Henoch</i> 108: 11-14	160
Jeremia 34: 17	87	<i>Psalmen van Salomo</i> 3: 12	160
Ezechiël 16: 6	84		
Ezechiël 18: 20	86	Mattheüs 18: 20	221
Ezechiël 29: 3	57	Johannes 1: 1	184
Ezechiël 32: 2	57	Johannes 14: 2	157
Ezechiël 32: 7vv.	87	2 Korinthiërs 12: 10	132
Ezechiël 34: 31	38	Openbaring 20: 8	172
Ezechiël 36: 35	36	Openbaring 21: 4	175
Ezechiël 38v.	172		
Daniël 2: 21	63		
Daniël 7	90, 94		

Literatuurlijst *Edda en Thora* (2022)

Overzicht van de literatuur waarnaar in de tekst en voetnoten van de digitale versie van *Edda en Thora* wordt verwezen. Stond het betreffende werk in de eigen bibliotheek van Miskotte, dan wordt daarnaar verwezen met het boeknummer tussen vierkante haken. Die nummers corresponderen met de nummering in *De bibliotheek van K.H. Miskotte*. Kampen: Uitgeverij Kok/Dr. K.H. Miskotte-Stichting 1994.

- Baeck, Leo: 'Tod und Wiedergeburt'. In: *Der Leuchter* VI. Darmstadt 1925.
- Baeck, Leo: *Das Wesen des Judentums*. Frankfurt a.M.: Kaufmann 1926. [410]
- Baetke, Walter: *Die Religion der Germanen in Quellenzugnissen. Aufsätze und Reden*. Frankfurt a.M.: Diesterweg ²1938. [790]
- Ball, Hugo: *Hermann Hesse – Sein Leben und sein Werk*. Berlin: Fischer 1927. [3993]
- Ball, Hugo: *Die Flucht aus der Zeit*. München: Von Duncker 1927. [4122]
- Barth, Karl: *De apostolische geloofsbelijdenis* (voor Nederland vertaald, ingeleid en geannoteerd door K.H. Miskotte). Nijkerk: Callenbach 1935.
- Barth, Karl: *Kirchliche Dogmatik I/2*. Zürich: EVZ 1938. [662]
- Bäumler, Alfred (Hrsg.): *Die Unschuld des Werdens*. Stuttgart: Kroner 1932.
- Berdjajew, Nikolai: *Der Sinn der Geschichte*. Darmstadt: Otto Reichl Verlag 1925. [949]
- Bergmann, Ernst: *Die natürliche Geistlehre*. Stuttgart: Truckenmüller 1937.
- Bernanos, Georges: *La grande peur des bien-pensants*. Paris: Grasset 1931.
- Bertholet, A.: *Religionsgeschichtliches Lesebuch* XII. Tübingen: Mohr 1908.
- Bloch, Ernst: *Geist der Utopie*. München/Leipzig: Von Duncker & Humblot 1918. [42]
- Blüher, Hans: *Die deutsche Wandervogelbewegung als erotisches Phänomen*. Berlin: Bernhard Weise 1912.
- Blüher, Hans: *Wandervogel - Geschichte einer Jugendbewegung I-II*. Berlin: Bernhard Weise 1912/1913.
- Blüher, Hans: *Die Rolle der Erotik in der männlichen Gesellschaft* II. Jena: Diederichs 1920. [4136]
- Blüher, Hans: *Die Elemente der deutschen Position*. Berlin: Ring-Verlag 1927. [3991]
- Blüher, Hans: *Die Erhebung Israels gegen die christlichen Güter*. Hamburg: Hanseatische Verlagsanstalt 1931. [880]
- Böhl, F.M.Th. de Liagre: *Genesis I*. Groningen: Wolters 1923. [5448]
- Bolland, G.J.P.J.: *Het Boek der Spreuken*. Leiden: Adriani 1909. [137]
- Bolland, G.J.P.J.: *Zuivere Rede en hare werkelijkheid*. Leiden: Adriani ³1921. [140]
- Bonus, Arthur: *Vom neuen Mythos. Eine Prognose*. Jena: Diederichs 1911. [7569]
- Boor, Helmut de: *Germanische und christliche Religiosität*. In: *Zeitwende* 1925 II, 265vv. [3452]
- Braun, Harald: *Dichterglaube*. Berlin: Eckart Verlag 1931. [4678]
- Breit, Herbert: *Die Predigt des Deuteronomisten*, München: Kaiser 1933. [648]
- Breuer, Isaac: *Elijahu*. Frankfurt a.M.: Kaufmann 1924.
- Brod, Max: *Heidentum, Christentum, Judentum*. München: Kurt Wolff 1922.
- Brod, Max: *Heinrich Heine*. Amsterdam: Allert de Lange 1934. [4050]
- Brunner, Constantin: *Von den Pflichten der Juden und von den Pflichten des Staates*. Berlin: Kiepenheuer 1930. [3070]
- Buber, Martin: 'Ein Wort über Nietzsche und die Lebenswerte'. In: *Die Kunst im Leben*. Berlin december 1900.
- Buber, Martin: *Die Chassidischen Bücher*. Hellerau: Hegner 1928. [426]
- Buber, Martin: 'Religion und Philosophie', Rede bei der Tagung der Schopenhauergesellschaft in Frankfurt 1929. *Europäische Revue* V. Jg. augustus 1929, 325-335.
- Buber, Martin: *Königtum Gottes. Das Kommende*, deel 1. Berlin: Schocken 1932. [853]
- Buber, Martin: *Kampf um Israel*. Berlin: Schocken 1933. [1096]
- Buber, Martin en Franz Rosenzweig: *Die Schrift. Zu verdeutschen unternommen*. Berlin: Schocken 1925-. [4236]

Buber, Martin en Franz Rosenzweig: *Zur Verdeutschung der Bibel*. Berlin: Schocken 1936.

Burckhardt, Jakob: *Weltgeschichtliche Betrachtungen*. Stuttgart: W. Spemann 1921. In: *Gesammelte Werke* IV. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft 1970.

Burdach, Konrad: 'Vorspiel', *Gesammelte Schrifte* I 1. Halle a.d. Saale: M. Niemeyer 1925.

Chamberlain: Houston Stewart: *Grundlagen des XIX. Jahrhunderts* I-II. München: Bruckmann 1899. [2971]

Chamberlain, Houston Stewart: *Mensch und Gott*. München: Bruckmann 1921. [4689]

Chantepie de la Saussaye, Daniël: *Beoordeling van het werk van Scholten over de leer der Hervormde Kerk*. Utrecht: Kemink ²1885. [832]

Cicero, Marcus Tullius: *De natura deorum* II. Duits: Leipzig: B. Teubner 1877. [4959]

Cohen, Hermann: *Religion der Vernunft aus den Quellen des Judentums*. Frankfurt: J. Kauffmann 1919.

Cohen, Hermann: *Ethik des reinen Willens*. Berlin: Verlag von Bruno Cassirer 1921. [62]

Cohen, Hermann: 'Der Sabbat in seiner Kulturgeschichtlichen Bedeutung'. *Jüdische Schriften* II. Berlin: C.A. Schwetschke 1924, 60vv.

Czech-Jochberg, Erich: *Hitler – eine Deutsche Bewegung*. Oldenburg: Gerhard Stalling Verlag 1930.

Dahn, Felix: *Odhins Trost* (1880). Leipzig: Breitkopf 1920. [3693]

Däubler, Theodor: *Das Nordlicht*. München/Leipzig Georg Müller 1910.

Däubler, Theodor: *Dichterglaube*. Berlin: Eckardt Verlag 1921.

Degkwitz, Rudolf: *Das alte und das neue Deutschland*. Hamburg: Claassen & Goverts 1946.

Delekat, Friedrich: *Die Kirche Jesu Christi und der Staat*. Berlin: Furche-Verlag 1933.

Delitzsch, Franz: *Commentar über die Genesis*. Leipzig: Dörffling und Franke, ³1860, 287.

Dewing, H.B. (ed.): *Procopius*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press en London: Hutchinson, 1914–1940.

Dillmann, August: Der Prophet Jesaja, in: *Kurzgefasstes exegetisches Handbuch zum Alten Testament*. Leipzig: Hirzel 1890⁵. [4687]

Dillmann, August: *Handbuch der Alttestamentlichen Theologie*. Leipzig: Hirzel 1895. [4939].

Dilthey, Wilhelm: 'Die Typen der Weltanschauung und ihre Ausbildung in den metaphysischen Systemen'. In: *Weltanschauung*. Berlin: Frischeisen-Köhler 1911.

Dostojewski, Fjodor: *Politische Schriften. Sämtliche Werke* II/13. München: Piper-Verlag ²1917. [6044]

Duhm, Bernhard: *Theologie der Propheten*. Bonn: Adolph Marcus 1875. [883]

Edelkoort, A.H.: 'De motieven van den strijd tegen het Jodendom', in: *Vox Theologica* 9/4, maart 1938, 101.

Eichrodt, Walter: *Die Hoffnung des ewigen Friedens im alten Israel*. Gütersloh: Bertelsmann 1920.

Eichrodt, Walter: *Theologie des Alten Testaments* I-II. Leipzig: Hinrichs 1933. [634]

Emants, Marcellus: *Godenschemering. Een gedicht*. Haarlem: Tjeenk Willink ⁴1916. [2243]

Erbt, Wilhelm: *Jesus, der Heiland aus nordischem Blute und Mute*. Stuttgart: Roth 1926.

Ernst, Paul: *Der Weg zur Form*. Berlin: Julius Bard 1906.

Ernst, Paul: *Brunhild. Trauerspiel in drie Aufzügen*. In: *Dramen* 2. München: Georg Müller 1933.

Evola, Julius: *Imperialismo pagano* (1928). Duits: *Heidnischer Imperialismus*. Leipzig: Armanen-Verlag 1933.

Evola, Julius: *Rivolta contro il mondo moderno* (1934). Duits: *Erhebung wider die moderne Welt*. Stuttgart: DVA 1935. [7792]

Fichte, Johann Gottlieb: *Die Grundzüge des gegenwärtigen Zeitalters*. Berlin: Realschulbuchhandlung 1806.

Fichte, Johann Gottlieb: *Die Anweisung zum seligen Leben*. V. Vorlesung. (1806) Berlin: Deutsche Bibliothek z.j. (1912), 472. [155]

Fichte, Johann Gottlieb: *Reden an die deutsche Nation*. Berlin: Deutsche Bibliothek 1912. [171]

Fischer, Kuno: *Hegels Leben, Werke und Lehre* I. Heidelberg: Carl Winter ²1911. [1]

Flake, Otto: *Das neu-antike Weltbild*. Darmstadt: Reichl 1922. [958]

Flake, Otto: *Die Unvollendbarkeit der Welt. Eine Chemie Gottes*. Darmstadt: Reichl 1923. [959]

Fontane, Theodor: *Aus dem Nachlass. Gesammelte Werke* II/9. Berlin: Fontane 1908.

France, Anatole: *La révolte des anges*. Paris: Garnier 1914. [3189]

Frenssen, Gustav: *Jörn Uhl*. Berlin: Grote 1901.

Frenssen, Gustav: *Hilligenlei*. Berlin: Grote 1905.

Frey, Arthur: *Der Kampf der evangelischen Kirche in Deutschland und seine allgemeine Bedeutung*. Zollikon: Evangelische Buchhandlung 1937. [7660]

Frey, Arthur: *Die Sorge unseres Staates und die Not unserer Kirche*. Zollikon: Evangelische Buchhandlung 1938.

Fustel de Coulanges, Numa Denis: *La Cité Antique*. Paris: Durand 1864.

Gall, August von: *Die Herrlichkeit Gottes*. Giessen: J. Ricker'sche Verlagsbuchhandlung 1900.

Genchi, Kato: *The Study of Shinto*. Tokyo: 1926.

Génestet, P.A. de: *De dichtwerken van P.A. de Génestet*. Amsterdam: Gebr. Kraay 1869.

Genzmer, Felix: *Edda: Heldendichtung I*. Jena: Diederichs 1912. [3613]

Genzmer, Felix: *Die Edda. Götterdichtung - Spruchdichtung*. Jena: Diederichs 1933.

George, Stefan: *Das neue Reich*. Berlin: Georg Bondi 1928.

Goethe, Johann Wolfgang (von): *Werke*. Weimar: H. Böhlau 1887.

Goethe, Johann Wolfgang (von): *Sämtliche Werke*. Jubiläumsausgabe in 40 Bänden. Stuttgart: Cotta 1902. [3779]

Gogarten, Friedrich: *Ich glaube an den dreieinigen Gott*. Jena: Diederichs 1926. [4754]

Golther, Wolfgang: *Parzifal und der Gral in der Dichtung des Mittelalters und der Neuzeit*. Stuttgart: J.B. Metzler 1925.

Groen van Prinsterer, Guillaume: *l'Empire prussien et l'Apocalypse*. Amsterdam: H. Höveker 1867.

Groos, Helmut: *Der deutsche Idealismus und das Christentum*. München: E. Reinhardt 1927. [215]

Gunkel, Hermann: *Genesis*. (1901) Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht ⁵1922.

Günther, Hans F.K.: *Rassenkunde des deutschen Volkes*. München: Lehmann 1924.

Günther, Hans F.K.: *Der Nordische Gedanke unter den Deutschen*. München: Lehmann 1927.

Günther, Hans F.K.: *Frömmigkeit nordischer Artung*. Jena: Eugen Diederichs 1934.

Haecker, Theodor: 'Über Existenz- und Existentialphilosophie', in: *Der Geist des Menschen und die Wahrheit* (1922). Leipzig: J. Hegner 1937. [4244]

Haecker, Theodor: 'Humor und Satire', in: *Wiederbegegnung von Kirche und Kultur* (1927).

Haecker, Theodor: *Vergil, Vater des Abendlandes*. Leipzig: J. Hegner 1931. [4245]

Haecker, Theodor: *Der Christ und die Geschichte*. Leipzig: J. Hegner 1935. [4742]

Halevi, Jehuda: *Zionslieder*. Berlin: Schocken 1933. Duits: Franz Rosenzweig. [1573]

Harder, Hermann: *Religion der Germanen*. Leipzig: Reclam 1937.

Hartmann, Eduard von: *Philosophie des Unbewussten*. Berlin: C. Duncker 1869. [174]

Hartmann, Eduard von: *Die Religion des Geistes*. Bad Sachsa: Haacke 1907. [897]

Hauer, Wilhelm: *Deutsche Gottschau – Grundzüge eines Deutschen Glaubens*. Stuttgart: Gutbrod Verlag ²1934.

Hebbel, Friedrich: *Christus* (1863). In: *Sämtliche Werke I/5*. Berlin: Max Hesse ²1904, 316-322.

Hebbel, Friedrich: 'Die Welt ist Gottes Sündenfall', in: *Tagebücher 3031*. München: Langewiesche 1919. [7814]

Hefeke, Hermann: *Der Katholizismus in Deutschland*. Darmstadt: Reichl 1919.

Hegel, Georg W.F.: *Wissenschaft der Logik* (1812), ed. Rosenkranz.

Hegel, Georg W.F.: *Vorlesungen über die Philosophie der Geschichte*. Berlin: Duncker & Humblot 1837. [161]

Hegel, Georg W.F.: *Vorlesungen über die Geschichte der Philosophie*. Leiden: Adriani 1908. [133]

Hegel, Georg W.F.: *Religionsphilosophie* (ed. Georg Lasson). Leipzig: Meiner 1930.

Heidegger, Martin: *Sein und Zeit I*. Halle a.d. Saale: Max Niemeyer 1927. [35]

Hellingrath, Norbert von: *Hölderlin-Vermächtnis*. München: Bruckmann 1936. [1132]

Hempel, Johannes: *Das Ethos des Alten Testaments*, Berlin: A. Töpelmann 1938.

Herwegen, Ildelfons: *Kirche und Seele*. Münster: Aschendorff 1926.

Hielscher, Friedrich: *Das Reich*. Leipzig: Hermann & Schulze 1931. [4153]

Hirsch, P. en H.-E. Lohmann: *Die Sachsengeschichte des Widukind von Korvei*. Hannover: Hahnsche Buchhandlung ⁵1935.

Hitler, Adolf: *Mein Kampf*. München: Franz Eher Nf. Verlag 1925/26.

Hölderlin, Friedrich: *Patmos*. In: *Sämtliche Werke IV*, Stuttgart: Kohlhammer 1951, 171. [3790]

Holl, Karl: 'Die Kulturbedeutung der Reformation.' In: *Gesammelte Aufsätze zur Kirchengeschichte I*. Tübingen: J.C.B. Mohr 1923. [522]

Holtom, D.G.: 'The State Cult of modern Japan'. In: *Journal of Religion VII*, 419vv.

Huxley, H.M.: 'Zur Anthropologie der Samaritaner', in: *Zeitschrift für Demographie und Statistik der Juden*, Heft IX, 1906.

Ibsen, Henrik: 'Keizer en Galileeër'. In: *Sämtliche Werke. Volksausgabe in 5 Bänden*. Berlin: Fischer 1913. [3776]

Jacob, Benno: *Das erste Buch der Thora: Genesis*. Berlin: Schocken 1934.

Janeff, Janko: *Dämonie des Jahrhunderts*. Leipzig: Helingsche Verlag 1939. [3966]

Jaspers, Karl: *Die geistige Situation der Zeit*. Berlin: De Gruyter 1931.

Jeremias, Alfred: *Die Bedeutung des Mythos für das apostolische Glaubensbekenntnis* (mit einem Vorwort Kaiser Wilhelms II). Leipzig: Klein 1930.

Jordanes: zie Martens, Wilhelm

Jünger, Ernst: *Der Arbeiter, Herrschaft und Gestalt*. Hamburg: Hanseatische Verlangsanstalt 1932. In: *Sämtliche Werke II/8*, Stuttgart 1981.

Kassner, Rudolf: *Der indische Gedanke*. Leipzig: Insel-Verlag ²1921. [3941]

Kassner, Rudolf: *Die Grundlagen der Physiognomik*. Leipzig: Insel-Verlag 1922. [3934]

Kassner, Rudolf: *Die Verwandlung*. Leipzig: Insel-Verlag 1925. [3929]

Kassner, Rudolf: *Zahl und Gesicht*. Leipzig: Insel-Verlag ²1925. [3927]

Kassner, Rudolf: *Der Einzelne und der Kollektivmensch*. Bern/Leipzig: Gotthelf 1931. [3942]

Kassner, Rudolf: *Buch der Erinnerung*. Leipzig: Insel-Verlag 1938. [3940]

Kassner, Rudolf: *Der Gottmensch*, Leipzig: Insel-Verlag 1938.

Keyserling, Hermann e.a.: *Mensch und Erde*. Darmstadt: Reichl 1927. [954]

Keyserling, Hermann: *Das Spektrum Europas*. Heidelberg: Kampmann 1928. [3024]

Klages, Ludwig: *Der Geist als Widersacher der Seele III*. Leipzig: Barth 1932.

Kleist, Heinrich von: *Werke*. Leipzig: Verlag des Bibliographischen Instituts z.j. (1890).

Köberle, Justus: *Sünde und Gnade im religiösen Leben des Volkes Israel bis auf Christum*. München: Beck 1905.

Kommerell, Max: *Jugend ohne Goethe*. Frankfurt: Klostermann Verlag 1931.

Konrad, Joachim: *Kirchenkrise und Zukunftsreligion*. München: Kaiser Verlag 1937.

Kraemer, Hendrik: *The christian message in a non-christian world*. London: Edinburgh-House 1938. [929]

Kriek, Ernst: *Völkisch-politische Anthropologie*. Drie delen. Leipzig: Armanen 1936-1938.

Kummer, Bernhard: *Midgards Untergang – Germanischer Kult und Glaube in den letzten heidnischen Jahrhunderten*. Leipzig: Pfeiffer 1927.

Lagarde, Paul de: 'Zum Unterrichtsgesetze' (1878), in: *Deutsche Schriften*, Gesamtausgabe letzter Band. Göttingen: Horstmann ⁴1903. [888]

Leeuw, Gerardus van der: *Goden en menschen in Hellas*. Haarlem: Bohn 1927. [1782]

Leeuw, Gerardus van der: *Phänomenologie der Religion*. Tübingen: J.C.B. Mohr 1933. [862]

Lehmann, E. en H. Haas: *Textbuch zur Religionsgeschichte*. Leipzig: Deichert 1912.

Leutheuser, Julius: *Die Deutsche Christusgemeinde und ihre Gegner*. Weimar: Verlag Deutsche Christen 1935.

Ludendorff, Erich: *Kriegführung und Politik*. München: Verlag F.S. Mittler & Sohn 1922.

Ludwig, Renate: *Karl der Große und die Sachsen*. München: Kaiser Verlag 1935.

Luther, Martin: *Vom unfreien Willen*. In: H. Barge, H.H. Borchardt e.a.: *Schriften zur Neuorganisation der Kirche*. München: Kaiser Verlag 1933. [359]

Mann, Thomas: *Friedrich und die große Koalition*. Berlin: Fischer 1915.

Mann, Thomas: *Betrachtungen eines Unpolitischen* (1917). Berlin: Fischer 1918. [3840]

Mann, Thomas: 'L'Esprit de l'Allemagne et son avenir entre la mystique slave et la latinité'. In: *l'Europe nouvelle*, maart 1925.

Maritain, Jacques: 'L'impossible antisémitisme', in: *Questions de Conscience*. Paris: Desclée de Brouwer 1938.

Martens, Wilhelm: *Jordanes Gothengeschichte, nebst Auszügen aus seinen römischen Geschichte*. Leipzig: Duncker 1884.

Massis, Henri: *Défense de l'Occident*. Paris: Plon 1927.

Masson-Oursel, Paul: *La Philosophie Comparée*. Paris: Alcan 1923.

Maurras, Charles: *Le chemin de Paradis*. Paris: Calmann-Lévy 1895.

Mechthild von Magdeburg: *Das fließende Licht der Gottheit*. Berlin: Oesterheld, 1907.

Michelet, V.E.: *Le secret de la Chevalerie*. Paris: C. Bosse 1930.

Miskotte, K.H.: *Het wezen der Joodse Religie – bijdrage tot de kennis van het joodse geestesleven in deze tijd*. Amsterdam: Paris 1933. [4574]

Miskotte, K.H.: *Antwoord uit het Onweer*. Amsterdam: Holland 1936. [4575]

Miskotte, K.H.: *De vreemde Vrijspraak*. Amsterdam: Holland 1938.

Miskotte, K.H.: *Het gewone leven. In den spiegel van het boek Ruth*. Amsterdam: Holland 1939. [4546]

Morgenstern, Christian: 'Die unmögliche Tatsache'. In: *Palmström* (1910). Berlin: Verlag von Bruno Cassirer 1922, 27.

Mouw, J.A. Dèr: *Quomodo antiqui naturam admirati sunt*. Deventer: Kreunen 1890.

Mouw, J.A. Dèr: *Het absoluut Idealisme*. Leiden: Sijthoff 1905.

Mouw, J.A. Dèr: 'Misbruik van Mystiek'. In: *Tijdschrift voor Wijsbegeerte*, IV. Jg. 1916, 453-478.

Mouw, J.A. Dèr: *Brahman I*. Amsterdam: Versluys 1919. [974]

Müller, H.M.: *Macht und Glaube*. München: Kaiser 1933. [7678]

Nadler, Joseph: *Literaturgeschichte des deutschen Volkes III*. Berlin: Propyläen 1938. [6790]

Natorp, Paul: *Der Deutsche und sein Staat*. Erlangen: Verlag der Philosophische Akademie 1924.

Neckel, Gustav: *Die Überlieferungen vom Gotte Balder*. Dortmund: Ruhfus 1920. [788]

Niekisch, Ernst: 'Die ewig Alten'. In: *Der Widerstand*, november 1934, 169.

Nietzsche, Friedrich: *Werke*. Leipzig: Alfred Kröner 1919. [6101]

Ninck, Martin: *Götter- und Jenseitsglauben der Germanen*. Jena: Diederichs 1937. [796]

Orlik, Axel: 'Ragnarök.' *Die Sagen vom Weltuntergang*. Berlin: Wilhelm Ranisch 1922.

Orlik, Axel: *Nordisches Geistesleben in heidnischer und frühchristlicher Zeit*. Heidelberg: C. Winter 1925.

Ortega y Gasset, José: *De opstand der horden*. (Spaans: 1930) 's-Gravenhage: Leopold 1933.

Otto, Walter F.: *Die Götter Griechenlands*. Bonn: Friedrich Cohen 1929.

Pannwitz, Rudolf: *Die deutsche Lehre*. Nürnberg: Carl 1919. [6125]

Pannwitz, Rudolf: *Grundrisz einer Geschichte meiner Kultur*. Regensburg: Habel 1921.

Paul, Jean: *Vorschule der Aesthetik*. Hamburg: F. Perthes 1804. [3522]

Pieper, Josef: *Vom Sinn der Tapferkeit*. Leipzig: J. Hegner 1934. [4253]

Pieper, Josef: *Über die Hoffnung*. Leipzig: J. Hegner 1935. [4252]

Planegg (Wilhelm Langewiesche): *Ein Dank aus dem Walde*. München: Beck 1904.

Proksch, Otto: *Der Staatsgedanke in der Prophetie*. Gütersloh: Bertelsmann 1933.

Rad, Gerhard von: 'Alttestamentliche Glaubensaussagen vom Leben und vom Tode'. In: *Allgemeine Evangelisch-Lutherische Kirchenzeitung* 1938, Sp. 826vv.

Rad, Gerhard von: *Fragen der Schriftauslegung im Alten Testament*. Leipzig: Deichert 1938.

Rauschnig, Hermann: *Die Revolution des Nihilismus – Kulisse und Wirklichkeit im Dritten Reich*. Zürich: Europa Verlag 1938. [2972]

Renan, Ernest: *Études d'Histoire Religieuse*. Paris: M. Lévy 1857. [4763]

Renan, Ernest: *Le prêtre de Nemi*. Paris: Calmann Lévy 1886.

Rilke, Rainer Maria: *Duineser Elegien*. Leipzig: Insel 1923. [1224]

Rilke, Rainer Maria: *Briefe aus den Jahren 1914-1921*. Leipzig: Insel-Verlag 1937. [3868]

Rimbaud, Arthur: *Une saison en enfer*. Bruxelles z.u. 1873.

- Robakidse, Grigol: *Das Schlangenhemd*. Jena: Diederichs 1928. [4040]
- Roland Holst, Adriaan: *Deirdre en de zonen van Usnach*. Arnhem: Hijman, Stenfert Kroese & Van der Zande 1920.
- Roland Holst, Henriëtte: *Verzonken grenzen*. Rotterdam: Brusse 1918. [2186]
- Rosenberg, Alfred: *Der Mythos des 20. Jahrhunderts – Eine Wendung der seelisch-geistigen Gestaltkämpfe unserer Zeit*. München: Hoheneigen-Verlag 1930.
- Rosenzweig, Franz: *Der Stern der Erlösung*. Frankfurt a.M.: Kauffmann 1921. [968]
- Rosenzweig, Franz: 'Der Ewige. Mendelssohn und der Gottesname' (1929), in: *Kleinere Schriften*. Berlin: Schocken 1937. [4615]
- Rougemont, Denis de: *Journal d'Allemagne* (21 juni 1936). Paris: Gallimard 1938. [2690]
- Sachsse, Eduard: *Die Bedeutung des Namens Israel*. Gütersloh: 1922.
- Salditt, Maria: *Hegels Shakespeare-interpretation*. Berlin: Julius Springer 1927.
- Samuel, Maurice: *You Gentiles*. New York: Harcourt 1927. [5274]
- Scheler, Max: 'Die Sonderstellung des Menschen'. In: *Der Leuchter*, VII. *Jahrbuch der Schule der Weisheit*. Darmstadt: 1927, 161-254.
- Schelling, Friedrich von: *Philosophie der Mythologie* (1842). In: *Sämtliche Werke*. Stuttgart: Cotta 1856-1861.
- Schelling, Friedrich von: *Philosophie der Offenbarung*. In: *Werke* III. Leipzig: Fritz Eckardt 1907, 737vv. [25]
- Scheuner, Dora: 'Die politische Haltung der Psalmen', in: *Theologische Aufsätze, Karl Barth zum 50. Geburtstag gewidmet*. München/Halle: Kaiser 1936. [4681]
- Schiller, Friedrich: *Sämtliche Werke* I. Stuttgart/Berlin: Gotta 1902. [3768]
- Schlegel, August Wilhelm: 'Aus einer noch ungedruckten historischen Untersuchung über das Lied der Nibelungen'. In: Friedrich Schlegel: *Deutsches Museum*. Wien: Gamesinasche Buchhandlung 1812.
- Schlund, Erhard: *Neugermanisches Heidentum im heutigen Deutschland*. München: Pfeiffer 1923.
- Schmidhauser, Julius: *Der Kampf um das geistige Reich. Bau und Schicksal der Universität*. Hamburg: Hanseatische Verlangsanstaltung 1933. [811]
- Schmitt, Carl: *Der Begriff des Politischen*. Berlin: Duncker & Humblot 1932.
- Schnepel, Erich: *Christus unter den Germanen - der Weg der Gemeinde Jesu von 400-800*. Berlin: Furche-Verlag 1938.
- Schrempf, Christoph: *Friedrich Nietzsche*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 1922.
- Schröder, F.R.: *Germanentum und Hellenismus. Untersuchungen zur germanischen Religionsgeschichte*. Heidelberg: C. Winter 1924.
- Schubert, Hans von: 'Deutsches Volkstum und christliche Weltreligion.' In: *Zeitwende* II 1925, 452. [3452]
- Schwartz, F.L.W.: *Der Ursprung der Mythologie, dargelegt an griechischer und deutscher Sage*. Berlin: W. Hertz 1860. [4648]
- Schwartz, F.L.W.: *Der heutige Volksglauben und das alte Heidentum*. Berlin: W. Hertz 1862.
- Senden, G.H. van: *De wijsheid der Wala*. Arnhem: Van Loghum Slaterus & Visser 1924. [716]
- Simmel, Georg: 'Über die Liebe'. In: *Fragmente und Aufsätze aus dem Nachlass und Veröffentlichungen der letzten Jahre*. München: Drei Masken 1923. [56]
- Singer, Kurt: *Platon der Gründer*. München: Beck 1927. [44]
- Soergel, Albert: *Dichtung und Dichter der Zeit*, IXe Aufl., Leipzig: R. Voigtländer o.J. [1920]. [4951]
- Spengler, Oswald: *Der Untergang des Abendlandes. Umriss einer Morphologie der Weltheschichte*. München: Beck 1919-1922. [3048]
- Spengler, Oswald: *Der Mensch und die Technik*. München: Beck 1931.
- Spengler, Oswald: *Jahre der Entscheidung* I. München: Beck 1933. [3047]
- Spitteler, Carl (C.F. Tandem): *Prometheus und Epimetheus. Ein Gleichnis*. Aarau: H.R. Sauerländer 1881.
- Spitteler, Carl: *Olympischer Frühling*. Jena: Diederichs 1905. [3540]

Stapel, Wilhelm: *Antisemitismus und Antigermanismus*. Hamburg: Hanseatische Verlagsanstalt 1928. [5158]

Stapel, Wilhelm: *Der christliche Staatsmann*. Hamburg: Hanseatische Verlagsanstalt 1932.

Stärk, W.: *Das Assyrische Weltreich im Urteil der Propheten*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 1908.

Steiger, Alfons: *Der neudeutsche Heide im Kampf gegen Christen und Juden*. Berlin: Germania 1924.

Steinhausen, Hermann: *Die Zukunft der Freiheit*. Zürich: Europa-Verlag 1938.

Steinheim, S.L.: *Die Offenbarung nach dem Lehrbegriff der Synagoge*. II Leipzig: Schauss 1856. [867]

Susman, Margarete: 'Die messianische Idee als Friedensidee'. In: *Der Morgen* V (1929), 375. [4051]

Tacitus: *Germania, Sämtliche Werke*. Wien: Phaidon 1935. [2982]

Taube, Otto von: *Navigare necesse est*. Leipzig: Insel-Verlag 1925.

Tillich, Paul: *Religiöse Verwirklichung*. Berlin: Furche ²1930. [491]

Tillich, Paul: *Hegel und Goethe*. Tübingen: J.C.B. Mohr 1932. [5935]

Tillich, Paul: *Die sozialistische Entscheidung*. Potsdam: A. Protte 1933. [194]

Traue, Georg: *Arische Gottzertrümmerung. Wider falsche Propheten im neuen Deutschland*. Braunschweig: Wollermann 1934. [7237]

Trenker, Luis en Walter Schmidkunz: *Das Buch von der Bergen und ihren Menschen*. Berlin: Knauff 1933.

Uhland, Ludwig: *Der Mythos von Thor nach nordischen Quellen. Studien zur nordischen Mythologie*. Stuttgart: Cotta 1836.

Urban, Rudolf: *Eine dritte Konfession?* Gütersloh: Bertelsmann 1934.

Vaihinger, Hans: *Die Philosophie des Als Ob. System der theoretischen und religiösen Fiktionen der Menschheit auf Grund eines idealistischen Positivismus*. Leipzig: F. Meiner ³1918. [41]

Valéry, Paul: 'La crise de l'esprit' (1919). In: *Oeuvres de Paul Valéry*. Paris: Pléiade 1957, 988-1014.

Vilmar, August: *Deutsche Altertümer im Héliand als Einkleidung der evangelischen Geschichte*. Marburg: Elwert 1845.

Vischer, Wilhelm: 'Der noachitische Bund' in: *Zwischen den Zeiten* 11. München 1933, 10-33. [7858]

Volz, Paul: *Mose und sein Werk*. Tübingen: Mohr 1932.

Vries, Jan de: *Edda*. Amsterdam: Elsevier 1938.

Vriezen, Th.C.: *Onderzoek naar de paradijsvoorstellingen bij de oude semitische volken*. Wageningen: Veenman 1937. [773]

Wagner, Richard: *Sämtliche Schriften und Dichtungen*. Wiesbaden: Breitkopf und Härtel 1911.

Wirth, Herman: *Aufgang der Menschheit. Untersuchungen zur Geschichte der Religion, Symbolik und Schrift der atlantisch-nordischen Rasse*. Jena: Diederichs Verlag 1928.

Wirth, Herman: *Was heißt Deutsch?* Jena: Diederichs Verlag 1931.

Wolf, J.W.: *Niederländische Sagen*. Leipzig Brockhaus 1843.

Wolf, J.W.: *Beiträge zur deutschen Mythologie II*. Göttingen: Dieterich 1857. [8013]

Wolzogen, Hans von: *Die Edda – Götterlieder und Heldenlieder*. Leipzig: Reclam z.j. (ca. 1900). [3541]

Ziegler, Leopold: *Gestaltwandel der Götter*, Darmstadt: Reichl Verlag 1920. [950]

Ziegler, Leopold: *Das heilige Reich der Deutschen*. 3 delen. Darmstadt: Reichl 1925. [948]

Zweig, Stefan: *Der Kampf mit dem Dämon*. Leipzig: Insel-Verlag 1925. [4098]

Wie is wie in *Edda en Thora*?

Leo **Baeck** (1873-1956) was rabbijn in Duitsland en Engeland en behoorde tot de *Reformjuden*. Hij was van 1933 tot 1943 president van de *Reichsvertretung* (na 1938 *Reichsvereinigung*) der *Deutschen Juden*. Baeck werd in 1943 gedeporteerd naar Theresienstadt. Hij overleefde dankzij zijn leidinggevende capaciteiten en werd na de oorlog rabbijn in Londen, Engeland. Baeck is een prominent joods gesprekspartner in M's proefschrift *Het wezen der joodse religie* (1932).

De Zwitser Karl **Barth** (1886-1968) was de beroemdste theoloog van het tweede en derde kwart van de 20ste eeuw. Hij introduceerde de dialectische theologie en maakte school met zijn *Römerbrief* (1919|1922), met zijn monumentale *Kirchliche Dogmatik* (vanaf 1932), maar ook met zijn brochures en boeken uit de jaren dertig en veertig waarin hij stelling nam tegen het nationaalsocialisme en de *Deutsche Christen*. Die oppositie kostte hem zijn hoogleraarsbaan in Duitsland, waarna hij in 1934 naar Zwitserland uitweek en van daar zijn strijd in kerk en samenleving voortzette. M was een groot pleitbezorger van Barths theologie en is in *Edda en Thora* vooral in gesprek met het dan juist verschenen deel I/2 van Barths dogmatiek.

Hans **Blüher** (1888-1955) was een Duits schrijver en filosoof en is bekend geworden als historicus en propagandist van de *Wandervogelbewegung*. Dat was in het begin van de 20ste eeuw een jeugdbeweging die de massamenleving in de grote steden ontvluchtte en de natuur omhelsde. Blüher publiceerde over mannavriensschappen en homo-erotiek. Tijdens de Weimarrepubliek kreeg zijn werk antisemitische en misogynie trekken, maar met de nazi's engageerde hij zich niet.

Max **Brod** (1884-1968) was een Duitstalige Tsjechisch-joodse schrijver, die in 1939 Praag ontvluchtte naar Palestina en de rest van zijn leven in Israël woonde. Hij was een productief auteur, maar is het meest bekend geworden als vriend en biograaf van Franz Kafka. Hij zorgde ervoor dat Kafka's nagelaten geschriften – tegen diens wil – uitgegeven werden. Brod schreef in 1922 *Heidentum, Christentum und Judentum* en in 1936 *Rassentheorie und Judentum*.

Martin **Buber** (1878-1965) was een Oostenrijks-Israëliëse godsdienstfilosoof, beroemd geworden met zijn verschillende uitgaven van chassidische vertellingen en met de werken *Ich und Du* (1923), *Der Glaube der Propheten* (1950) en *Gottesfinsternis* (1952). Buber werkte vanaf 1926 met Franz Rosenzweig aan de '*Verdeutschung*' van de boeken van Tenach en voltooide de reeks na Rosenzweigs dood. M citeert in *Edda en Thora* veelvuldig uit de tot dan toe verschenen delen.

Houston Stewart **Chamberlain** (1855-1927) was een Engels-Duitse auteur met werken op zijn naam over Goethe, Wagner en Kant. In zijn boek *Die Grundlagen des XIX. Jahrhunderts* (1899) ontpopte hij zich als germanofiel en antisemiet en legde zo een ideologische voedingsbodem voor het nationaalsocialisme. Chamberlain was een van de eersten die een 'arische Jezus' ontwierp.

Hermann **Cohen** (1842-1918) was een belangrijke Duits-Joodse filosoof, een van de grondleggers van de neokantiaanse school in Marburg. Zijn hoofdwerken besteedde hij aan Kants filosofie en ethiek. Op latere leeftijd keerde hij zich meer naar het jodendom. Cohen was een van de belangrijkste Joodse gesprekspartners in M's dissertatie *Het wezen der Joodse religie* uit 1932.

Felix **Dahn** (1834-1912) was een Duits historicus en germanist, die vooral bekend is vanwege zijn boek *Ein Kampf um Rom* (1876), ook in het Nederlands vertaald. Hij schreef een hervertelling van de Edda-verhalen over Odin in 1880: *Odhins Trost*, dat een '*Fremdkörper*' in zijn oeuvre mag heten.

Walther **Eichrodt** (1890-1978) was een toonaangevende Duitse oudtestamenticus en protestants theoloog en auteur van diverse handboeken en commentaren. M steunt in *Edda en Thora* vaak op zijn commentaren.

Julius **Evola** (1898-1974) was een Italiaans filosoof met sympathie voor het fascisme en voor een herleving van het Romeinse Rijk. Evola was uitvinder van het woord 'boreaal' voor Noords. Zijn hoofdwerk was *Rivolta contro il mondo moderno* (1934). M had een Duitse vertaling in zijn bibliotheek: *Erhebung wider die moderne Welt* (1935).

Arthur **Frey** (1897-1955) was een Zwitsers politicus, bevriend met Karl Barth, die zich engageerde met de Duitse *Bekennende Kirche* en daarover in Zwitserland publiceerde. Bekendste werken: *Der Kampf der evangelischen Kirche in Deutschland und seine allgemeine Bedeutung* (1937) en *Der*

Rechte Staat (1941). Frey schreef na de oorlog felle brochures tegen het rooms-katholicisme en de jezuitenorde.

Hans F.K. **Günther** (1891-1968) was een in nazi-Duitsland vooraanstaand wetenschappelijk rassenkundige met boeken op zijn naam als *Rassenkunde des deutschen Volkes* (1924), *Der Nordische Gedanke unter den Deutschen* (1927) en *Frömmigkeit nordischer Artung* (1934). Hij werd tijdens de oorlog door de nazi's verschillende malen onderscheiden en nam deel aan een door Alfred Rosenberg georganiseerde conferentie over de 'Endlösung' van de joodse kwestie. Na de oorlog werd Günther drie jaar geïnterneerd, maar hij bleef bij zijn standpunten en ontkende tot zijn dood de sjoa.

Theodor **Haecker** (1879-1945) was een Duits schrijver en filosoof en een van de scherpste katholieke cultuurcritici van zowel de Weimar-republiek als het Derde Rijk. Hij schreef over en vertaalde werken van Vergilius, Kierkegaard en Newman. Haecker was een compromisloos tegenstander van het Hitlerregime en kreeg vanaf 1935 een spreekverbod en vanaf 1938 een schrijfverbod, hoewel vertalingen daarvan waren uitgesloten. Zijn *Tag- und Nachtbüchern* (postuum, 1947) werd veel gelezen. Haeckers verzetshouding en uitspraken waren een belangrijke inspiratiebron voor Hans en Sophie Scholl van de verzetsgroep *Die weiße Rose* (1942-1943).

J. Wilhelm **Hauer** (1881-1962) was geboeid door het hindoeïsme en oprichter van de *Deutsche Glaubensbewegung* (1934), waarvan hij hoopte dat ze het ware religieuze gezicht van nazi-Duitsland zou worden. Zijn boek *Deutsche Gottschau – Grundzüge eines Deutschen Glaubens* (1935) moest daarvan het ijkpunt zijn.

Friedrich **Hielscher** (1902-1990) was een conservatieve Duitse intellectueel. *Freikorps*lid in 1919 en nazi-sympathisant tijdens de Weimarrepubliek, werd hij na 1933 een bestrijder van het nationaalsocialisme. Hij verwierp de rassenleer, bepleitte diepere spirituele beginselen en werd lid van een verzetsgroep. M werd niet overtuigd door, maar was wel onder de indruk van H's hoofdwerk: *Das Reich* (1931).

Janko **Janeff** (1900-1945) was een Bulgaars dichter en filosoof. Hij studeerde in Duitsland, omhelsde het nationaalsocialistische gedachtegoed en werd mede-drager van de nazi-ideologie. Janeff kwam om bij het bombardement van de geallieerden op Dresden, februari 1945. Zijn behandeling van het begrip 'mythe' speelt een hoofdrol in *Edda en Thora*, in de zin dat M daarin belichaamd zag wat in de nazi-ideologie bestreden moest worden. Vooral Janeffs in '39 zojuist verschenen boek *Dämonie des Jahrhunderts* was voor M een uitdaging. Janeffs boek werd in 1943 in het Nederlands vertaald door de NSB'er Frits Sampimon en bij De Amsterdamsche Keurkamer uitgegeven als *Demonie dezer eeuw*.

Rudolf **Kassner** (1873-1959) was een Oostenrijks schrijver, essayist en cultuurfilosoof, met bijzondere belangstelling voor fysio(g)nomie (de cultuurhistorie van het menselijk gelaat) en mystiek. Zijn werk mag eigensoortig genoemd worden en was in het interbellum populair, niet van antisemitisme gespeend, hoewel Kassner met een joodse vrouw was getrouwd. Hij was bevriend met de dichter Rainer Maria Rilke en emigreerde in de oorlogsjaren naar Zwitserland. Hoofdwerken: *Der indische Gedanke* (1913), *Zahl und Gesicht* (1919), *Die Grundlagen der Physiognomik* (1922) en *Buch der Erinnerung* (1938).

Hermann Graf (von) **Keyserling** (1880-1946) was een Baltisch-Duitse filosoof. Hij stichtte na de Eerste Wereldoorlog in Darmstadt de *Schule der Weisheit*, een platform voor vrije uitwisseling van gedachten en ideeën, door de nazi's al snel gesloten. Keyserling kreeg al in 1933 een spreek- en publicatieverbod. M had tal van zijn boeken in zijn bibliotheek, waaronder *Das Spektrum Europas* (1928).

Ludwig **Klages** (1872-1956) was bekend als grafoloog en genoot enige faam als filosoof van het irrationalisme. Dat hij populair was onder nazi-ideologen was zijns ondanks. Hij opponeerde tegen het Derde Rijk.

Paul de **Lagarde** (1827-1891) was theoloog, filosoof en oriëntalist. Hij was een polyglot en Bijbelgeleerde van naam en faam, maar is bekend en berucht geworden vanwege zijn ontwerp van een nationale Duitse religie. Hij paarde zijn denkbeelden daarover met een heftig antisemitisme en werd zo een van de grondleggers van de latere nationaalsocialistische ideologie. Alfred Rosenberg noemde zich zijn leerling. Zijn meerdelige bekendste politieke werk *Deutsche Schriften* (1878-1881) stond bij M in de bibliotheek.

Gerardus van der **Leeuw** (1890-1950) was hervormd predikant, godsdienstwetenschapper van internationale allure en politicus. Hij was voorvechter van de 'Doorbraak' en werd de eerste minister van onderwijs na de oorlog. Van der Leeuw schreef standaardwerken over mystiek, liturgie en de fenomenologie van de religie.

Julius **Leutheuser** (1900-1942) was een Duits theoloog en een vertegenwoordiger van de radicale vleugel van de *Deutsche Christen*. Zijn boek *Die Deutsche Christusgemeinde und ihre Gegner* (1935) getuigt daarvan. Leutheuser stierf aan het front bij Stalingrad.

Thomas **Mann** (1875-1955) was een van de belangrijkste Duitse schrijvers van de 20ste eeuw. Hij schreef naast romans als *Buddenbrooks* (1901), *Der Tod in Venedig* (1912), *Der Zauberberg* (1924) en de Jozef tetralogie (1933-1943) ook gezaghebbende essays over de Duitse politiek. In 1929 ontving hij de Nobelprijs voor Literatuur. Mann was politiek conservatief, maar een verklaard tegenstander van de nazi's, hij ging in de jaren dertig vrijwillig in ballingschap en vertrok in 1938 naar de Verenigde Staten.

Henri **Massis** (1886-1970) was een conservatieve Franse literator. Na zijn overgang naar het katholicisme in 1913 ontwikkelde hij zich tot cultuurcriticus en essayist. Hoewel in WOII lid van de collaborerende Vichy-regering was hij gekant tegen het Duitse nationaalsocialisme (en het communisme). M citeerde vaak uit Massis' boek *Défense de l'Occident* uit 1927.

Charles **Maurras** (1868-1952) was een Franse nationalistische schrijver en journalist. Hij was antisemiet, leider van de Action Française, sympathisant van Mussolini en Franco, maar geen vriend van Duitsland. Hij werd na de Tweede Wereldoorlog wegens collaboratie veroordeeld tot levenslange gevangenisstraf. Maurras schreef tientallen boeken, maar Miskotte had er geen van (meer) in zijn bibliotheek.

J.A. dèr **Mouw** (1863-1919) was classicus, filosoof, letterkundige en dichter. Aan het eind van zijn leven schreef hij onder het pseudoniem Adwaïta opvallende gedichten met een filosofisch karakter waarvan het – postuum in twee delen gepubliceerde – grote gedicht *Brahman* het bekendste is geworden. De jonge M was zeer onder de indruk van zijn werk en schreef al in 1921 een tweedelige verhandeling over Dèr Mouw in het Woodbrookersblad *Omhoog*.

Gustav **Neckel** (1878-1940) was een toonaangevend Duits germanist en een Edda-specialist. Zijn *Die Überlieferungen vom Gotte Balder* (1920) stond in M's bibliotheek.

Axel **Orlik** (1864-1917) was een Deense filoloog en historicus. Hij schreef werken over de vroege Deense geschiedenis, de Vikingen en de Edda, zoals het door M geciteerde *Ragnarök* uit 1922.

Rudolf **Pannwitz** (1881-1969) was een Duitse literator en filosoof. Zijn bekendste boek is *Die Krisis der europäischen Kultur* (1917). Als dichter was hij verwant met de kring van Stefan George. Hij woonde met gelijkgezinden vanaf 1921 op twee Dalmatische eilanden voor de Joegoslavische kust. Hij weigerde in 1933 de loyaliteitsverklaring aan Hitler te tekenen. Na de oorlog verhuisde hij naar Zwitserland waar hij bevriend raakte met Herman Hesse en over hem en zijn werk schreef.

Hermann **Rauschning** (1887-1982) was een conservatief Duits politicus en korte tijd NS-regeringsleider van Freie Stadt Danzig. Hij keerde zich af van het nationaalsocialisme en vertrok in 1936 naar de Verenigde Staten. Zijn boek *Die Revolution des Nihilismus – Kulisse und Wirklichkeit im Dritten Reich* (1938) opende tal van mensen de ogen voor het ware karakter van het naziregime. Het boek werd in het Nederlands vertaald door Menno ter Braak en verscheen in 1939 als *De nihilistische*

revolutie bij Leopold in Den Haag. In 1940 verscheen Rauschnings spraakmakende *Gespräche mit Hitler*.

Alfred **Rosenberg** (1893-1946), van Baltische afkomst, was een belangrijke intellectuele ideoloog van het nationaalsocialisme. Zijn boek *Der Mythos des 20. Jahrhunderts – Eine Wendung der seelisch-geistigen Gestaltkämpfe unserer Zeit* verscheen in 1930 en werd na Hitlers *Mein Kampf* het meest wijd verspreide, in het onderwijs vaak verplicht voorgeschreven ideologische handboek van het nationaalsocialisme. Naar verluidt noemde Hitler Rosenberg de 'kerkvader van het nationaalsocialisme'. Rosenberg was in de oorlog minister van de bezette gebieden in het Oosten. Hij werd in Neurenberg in 1946 ter dood veroordeeld voor oorlogsmisdaden en terechtgesteld.

Der Stern der Erlösung van de joods-Duitse godsdienstfilosoof Franz **Rosenzweig** (1886-1929), geschreven tijdens de Eerste Wereldoorlog, is een van Miskottes pijlers voor zijn analyse van de structuur van de Thora in *Edda en Thora*. Het boek speelde ook een hoofdrol in M's dissertatie van 1932: *Het wezen der joodse religie*. Het boek verscheen in 1921 bij uitgeverij Kauffmann in Frankfurt en werd pas in 1999 in het Nederlands vertaald door Alex van Ligten: *De Ster van de Verlossing*.

G.H. van **Senden** (1884-1968) was een Nederlands theoloog, religieus monist en voorman van de Woodbrookersbeweging (Barchem, Korteheemmen). Hij was kritisch-congeniaal met Miskottes werk, maar was in de Tweede Wereldoorlog in tegenstelling tot Miskotte Duitsgezind. Van Senden schreef over de Edda en de Germaanse mythe, onder andere in *De wijsheid der Wala* (1924).

Oswald **Spengler** (1880-1936) was een Duitse cultuurfilosoof, die beroemd werd met zijn tweedelige, pessimistisch getoonzette *Der Untergang des Abendlandes* (1918|1922).

Carl **Spitteler** (1845-1924) was een van de beroemdste Zwitserse schrijvers rond de vorige eeuwwisseling, winnaar van de Nobelprijs voor literatuur in 1919 voor zijn epische gedicht *Olympischer Frühling* (1900-1905).

Wilhelm **Stapel** (1882-1954) was een Duits essayist en actief betrokken bij de nazigezinde protestantse beweging van *Deutsche Christen*. Hij noemde zich 'culturantismiet' en was naar eigen zeggen wars van racisme, maar werkte in het Derde Rijk actief samen met de nationaalsocialisten. Na de oorlog was hij een fel bestrijder van de 'Bondsrepubliek'. Hij schreef onder andere het door M geciteerde *Der christliche Staatsmann: Eine Theologie des Nationalismus* (1932).

Paul **Tillich** (1886-1965) was een Duitse predikant en hoogleraar theologie en filosofie in Marburg en Dresden. Na Hitlers machtsovername kreeg hij een beroepsverbod, emigreerde naar de Verenigde Staten en werd daar hoogleraar in New York, Harvard en Chicago. Hij was religieus-socialist, zijn theologie helde over naar de vrijzinnigheid en hij was zeer invloedrijk in de VS. Bekendste werken: *Kirche und Kultur* (1924), *Die sozialistische Entscheidung* (1932) en zijn driedelige *Systematic Theology* (1951-1963).

(Otto) Georg **Traue** (1888-?), door M vaak geciteerd uit zijn boek *Arische Gottzertrümmerung – Wider falsche Propheten im neuen Deutschland* uit 1934. Van hem zijn nauwelijks biografische gegevens bekend, in 1941 was hij nog in leven. Traue was onder andere predikant in Thüringen en leraar. Hij is de auteur van enkele godsdienst-pedagogische werken en enkele geschriften in de jaren '30 waaruit verwantschap met de *Bekennende Kirche* blijkt. M was blijkens zijn dagboek niet enthousiast over het genoemde boek. Zie de aantekening op 12 juni 1939, VW 5C, 629.

Jan de **Vries** (1890-1964) was een vooraanstaand germanist en kenner van de bronnen van de Edda. Hij vertaalde de Edda in 1938 als eerste in het Nederlands. Hij schreef na het verschijnen van *Edda en Thora* in 1940 twee zeer kritische recensies, waarin hij M ervan betichtte de bronnen van de Germaanse religie onzorgvuldig en selectief te hanteren. De Vries' Duits-vriendelijke gedrag in WO II, zijn afzetting als hoogleraar na de bevrijding en veroordeling wegens intellectuele collaboratie in 1946 verhinderden een verdere serieuze discussie tussen hem en Miskotte. De Vries publiceerde nog na de oorlog een veelgebruikt *Nederlands Etymologisch Woordenboek*.

Herman **Wirth** (1885-1981) was een Nederlands germanist, die zich in 1923 in Duitsland vestigde, waar hij een flinke bijdrage leverde aan de constructie van het mythische Duitse verleden dat tal van nazi-ideologen bezighield. In het Derde Rijk werd hij hoofd van het onderzoeksbureau voor racistisch voorouderonderzoek waar ook SS-voorman Heinrich Himmler bij betrokken was. Wirth vertaalde in 1933 het oud-Friese *Oera-Lindaboek* – een vervalsing – in het Duits, waarna het met zijn wetenschappelijke carrière gedaan was. M las hem wel, vooral het genoemde *Was heiszt Deutsch?* (1931) en *Aufgang der Menschheit* (1928). In een van zijn recensies van *Edda en Thora* noemt Jan de Vries Wirth 'een fantast'.

Leopold **Ziegler** (1881-1958) was een Duits filosoof. Zijn boek *Gestaltwandel der Götter* (1920) behandelt de geschiedenis van de Godsidee in Europa. In zijn boek *Das heilige Reich der Deutschen* (1925) schetst hij de contouren van een nieuwe Duitse religie met veel invloeden van het Boeddhisme. In de tweede helft van zijn leven schreef Ziegler zijn werken in afzondering en keerde terug tot het christendom.